

Leidraad beheersing Eikenprocessierups

Update 2008

Ministerie van Landbouw, Natuur
en Voedselkwaliteit

Colofon

De huidige versie van de Leidraad is in voorjaar 2008 door een afvaardiging van de Expertgroep Eikenprocessierups geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten en praktijkervaringen.

De eerste versie van deze leidraad was gepubliceerd in 2005 gebaseerd op inzichten, technische mogelijkheden en wet- en regelgeving van begin 2005.

De Expertgroep Eikenprocessierups en desbetreffende betrokken instanties aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor schade van welke aard dan ook, die het gevolg is van handelingen en beslissingen gebaseerd op informatie uit deze brochure.

Opdrachtgever:

De actualisatie van de Leidraad heeft plaatsgevonden onder coördinatie van de Plantenziektenkundige Dienst in opdracht van de Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

De Leidraad is in 2005 ontwikkeld door Alterra, Wageningen UR, in samenwerking met de Plantenziektenkundige Dienst en De Vlinderstichting in opdracht van de landelijke expertgroep Eikenprocessierups, met financiering van de provincies Gelderland, Noord-Brabant en Utrecht, Rijkswaterstaat en de GGD'en Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Utrecht en het Bureau Gezondheid, Milieu en Veiligheid van de GGD'en Brabant en Zeeland.

Auteurs:

J.J. Fransen, Plantenziektenkundige Dienst (update 2008)

D. Groenendijk, De Vlinderstichting (2005)

J.H. Spijker, Alterra, Wageningen UR (2005)

H. Stigter, Plantenziektenkundige Dienst (2005)

Begeleidingsgroep 2005/ update 2008:

H. Jans, Bureau Gezondheid, Milieu en Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland

C.H.H.M. van Beusekom, Rijkswaterstaat, Directie Noord-Brabant

W. Bruggink, Provincie Gelderland, Dienst Wegen, Verkeer en Vervoer (2005)

R.M. Niermeyer, Provincie Gelderland, Dienst Milieu en Water (update 2008)

H. Hairwassers, Provincie Noord-Brabant, directie Economie en Mobiliteit

H. Kuppen, Henry Kuppen Boomverzorging, Mill

©Update 2008 WUR-Alterra, Expertgroep Eikenprocessierups en Plantenziektenkundige Dienst Wageningen

Leidraad beheersing Eikenprocessierups Update 2008

Over deze leidraad

De beheersing van de eikenprocessierups is geen eenvoudige opgave. Om gezondheidsklachten te voorkómen blijkt het in de praktijk niet eenvoudig op het juiste moment op de meest adequate manier op te treden. Allereerst moet men een antwoord hebben op de twee vragen: Is er eikenprocessierups aanwezig in mijn beheersgebied? Treedt eikenprocessierups in hoeveelheden op die overlast kunnen veroorzaken? Voor beantwoording van deze vragen speelt monitoring een belangrijke rol. Vervolgens zal men een afweging moeten maken welke beheersingsmethoden men gaat toepassen waarbij ongewenste ecologische effecten vermeden moeten worden.

Met deze leidraad worden bouwstenen voor de professionele beheerders aangereikt om goede beheerkeuzen te maken. Het hart van de leidraad bestaat uit een stappenplan. Door dit stappenplan te volgen kan men komen tot een afgewogen en verantwoord beheer.

Nest eikenprocessierups (Rijkswaterstaat, Limburg)

Stap 1: Risico Inventarisatie

Waar liggen de gevoelige beplantingen, waar kunnen gezondheidsrisico's optreden, en waar gelden beperkingen voor de bestrijding in verband met ecologische risico's?

Stap 2: Monitoring

Waarnemen en registreren van de plaagdruk voorafgaand en tijdens het plaagseizoen.

Stap 3: Beheersing

Afweging van de situatie tegenover de beslissing wel of niet ingrijpen en keuze van methoden van bestrijding.

Naast het uitgewerkte stappenplan biedt de leidraad achtergrondinformatie over de eikenprocessierups, de te treffen voorzorgsmaatregelen bij de bestrijding, informatie over het opruimen van rupsrestanten en aandachtspunten voor de communicatie.

Inhoudsopgave

1. Achtergrondinformatie

Van rups naar vlinder
Herkenning van de rups
Natuurlijk evenwicht
Gezondheidsrisico's
Landbouwhuisdieren

2. Stappenplan

Stap 1: Risico-inventarisatie

Stap 1A: Aanwezigheid gevoelige beplantingen
Stap 1B: Aanwezigheid van mensen
Stap 1C: Aanwezigheid van landbouwhuisdieren
Stap 1D: Ecologische afweging

Stap 2: Monitoring en Registratie

A Vallen
B Nacontrole
C Ei uitkomst
D Plaagdruk tijdens het seizoen
E Controle effectiviteit bestrijding
F Uitwisselen ervaring en gegevens

Stap 3: Beheersing

I Niets doen
II Waarschuwen van het publiek
III Afsluiten van een aangetast gebied
IV Biologische bestrijding
V Mechanische bestrijding
VI Thermische bestrijding
VII Combinatie van zuigen en branden

Schema beheermaatregelen eikenprocessierups

3. Voorzorgsmaatregelen bij de bestrijding

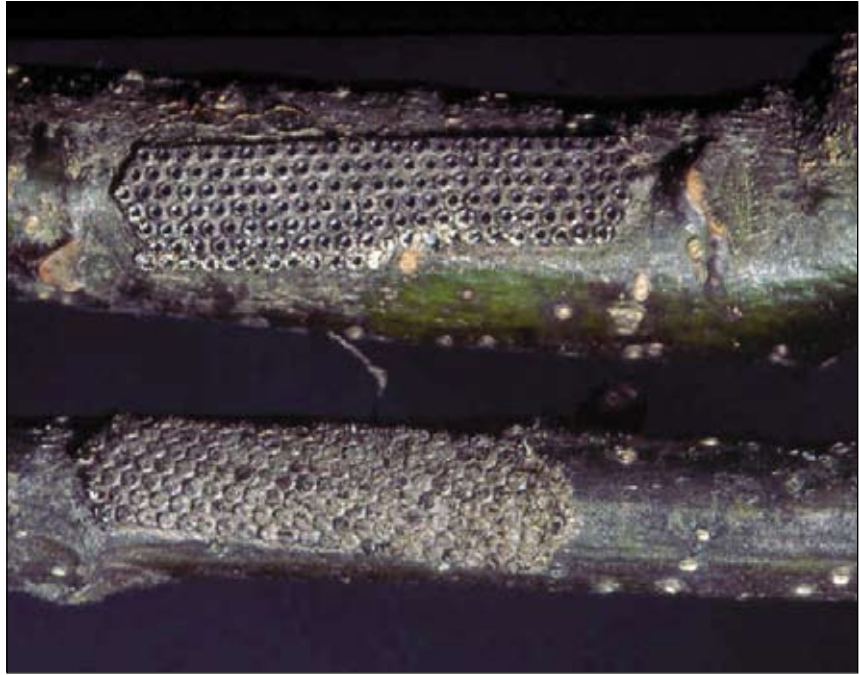
Gezondheidsklachten
Verkeersmaatregelen
Waarschuwen van het publiek
Spuiten met biologisch middel
Zuigen
Branden
Andere werkzaamheden in en onder eiken

4. Opruimen van rupsrestanten

5. Communicatie

- Bevolking en bezoekers
- Beheerders van aangrenzende terreinen
- Particuliere bomenbezitters
- Interne communicatie

6. Waar vind ik meer informatie?

Oud eipakket (met gaatjes) en vers eipakket (dicht) van eikenprocessierups. (PD, Wageningen)

1. Achtergrondinformatie

Sinds 1991 heeft men in Nederland in de directe woon- en leefomgeving van mensen geregeld te maken met overlast veroorzaakt door de aanwezigheid van rupsen van de eikenprocessievlinder (*Thaumetopoea processionea* L.). Voor die tijd waren meldingen van dergelijke overlast in Nederland incidenteel van aard.

In Nederland is deze toename te wijten aan een samenspel van een aantal factoren: de toename van de bevolking, de veelvuldige aanplant van eiken langs wegen en singels, afwezigheid van ondergroei bij deze aanplant en klimaatsverandering. De soort heeft zich nu definitief gevestigd zowel ten zuiden als ten noorden van de grote rivieren, en is bezig aan een verdere opmars naar het noorden en het westen. De soort wordt momenteel zowel in de provincies Noord-Brabant, Zeeland, Limburg en Gelderland aangetroffen, als ook in delen van Utrecht, Overijssel, Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Ook in andere landen zoals België, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk leidt de rups in toenemende mate voor mensen tot overlast. In 2006 is de rups ook in Engeland waargenomen, meegekomen met geïmporteerde eiken van het Europese vaste land.

Van rups naar vlinder

De eikenprocessierups is de larve van een nachtvlinder. In de periode juli tot september komen de onopvallende nachtvlinders uit de poppen. De vrouwtjesvlinders verplaatsen zich over een afstand van 5 tot 20 km. Veel vrouwtjes zullen hun eieren afzetten in de directe omgeving van de plek waar ze uit de pop gekropen zijn

Eikenprocessierups in het tweede larvale stadium (PD, Wageningen)

Mannetjesvlinders kunnen zich over nog grotere afstanden verplaatsen en worden aangetrokken door een geurstof (feromoon) die de vrouwtjes afscheiden.

De vrouwtjes leggen hun eitjes in eipakketten van 30 tot 300 eieren op de één- en tweejarige takken van alle soorten eiken, met een voorkeur voor de inlandse eik, *Quercus robur*, Hongaarse eik, *Quercus frainetto* en *Quercus petraea*.

In april komen de oranjekleurige rupsen van het eerste stadium uit de eipakketten. De kleur van de rupsen verandert in grijsgroen met een lichte streep aan de zijden. Vanaf het derde stadium komen de eerste brandharen voor. Naast lange haren (tot wel 10 mm) ontstaan, gegroepeerd in borstels, de korte kleine brandharen, die de gezondheidsklachten veroorzaken. Met elk volgende rupsstadium neemt het aantal borstels met brandharen toe.

Vanaf half mei tot juli kan men eikenprocessierups aantreffen in de vorm van plakaten op de stammen en in de specifieke nesten gemaakt van dichte spinsels met vervellinghuidjes, uitwerpselen en brandharen, hangend aan takken. 's Nachts gaan de eikenprocessierupsen in optocht (in processie) op zoek naar voedsel (eikenbladeren) in de bladkroon van de boom. De rups doorloopt in totaal zes stadia, waarna zij verpoppen in de nesten. De poppen hebben een roodbruine kleur. Gunstige weersomstandigheden kunnen de ontwikkeling van de rupsen tot vlinder versnellen. Bij zachte winters en hoge temperaturen in het voorjaar kunnen de rupsen eerder in het seizoen verschijnen. Dit heeft consequenties voor het tijdstip van toepassing van de bestrijding (zie ook hoofdstuk 2).

Soms zijn mengpopulaties van rupsen in uiteenlopende stadia aangetroffen, terwijl in het algemeen de ontwikkeling redelijk synchroon plaatsvindt. Dat wil zeggen dat de meeste rupsen worden aangetroffen in hetzelfde stadium of in twee op elkaar volgende stadia.

De eikenprocessierups kan zich bij grote aantallen tot een plaag ontwikkelen. In plaaggebieden kunnen gezondheidsklachten ontstaan, die worden veroorzaakt door de brandharen van de rups. Ook kan de conditie van aangetaste bomen achteruitgaan door herhaalde kaalvraat. Als er geen eikenblad meer voorhanden is, gaan de rupsen in processie over de grond op zoek naar andere bomen zoals els, beuk, tamme kastanje en berk.

Eikenprocessierups 10 dagen na eiuitkomst (Gemeente Sittard-Geleen/Leon van de Heuvel)

Herkenning van de rups

De rugzijde van de volgroeide rupsen is blauwgrijs en de buikzijde groengrijs. De kop is zwartbruin. Het lichaam van de rups is bedekt met lange witte haren. Op de rugzijde heeft de rups enkele segmenten met honderdduizenden korte, zeer gemakkelijk loslatende brandharen. Dit zijn nauwelijks met het oog waarneembare microharen. De volgroeide rupsen kunnen een lengte bereiken van ca. 3 cm. De rupsen leven altijd in groepen. Andere soorten waarmee de eikenprocessierups kan worden verward zijn de bastaardsatijnvlinder, de plakker en de spinselmot.

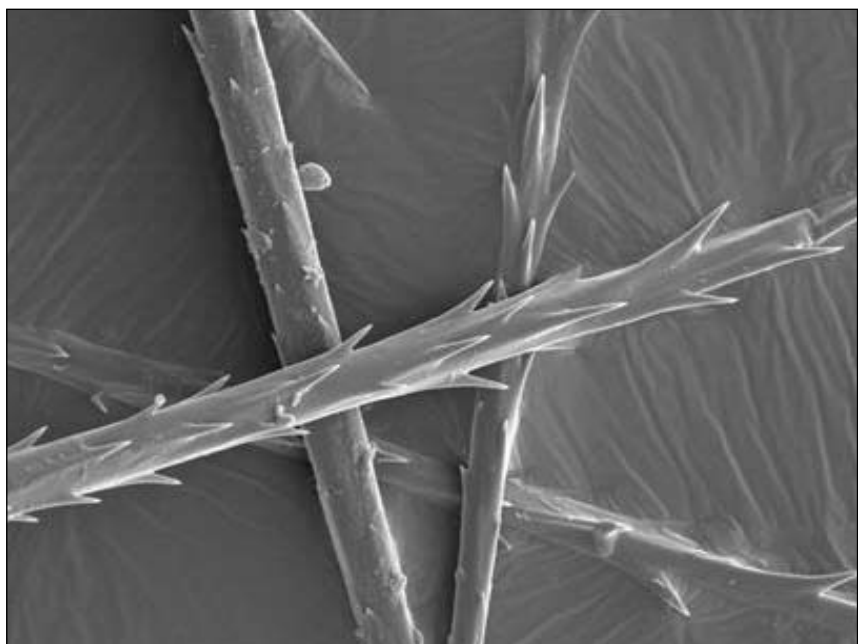
Natuurlijk evenwicht

De aanwezigheid van de rups is een natuurlijk verschijnsel, vergelijkbaar met andere lastige organismen zoals wespen of teken. De natuur zorgt zelf voor een acceptabel aantal van elke soort. Zo resulteert een explosieve groei van een populatie vaak in ziekte of gebrek aan voedsel. Dankzij natuurlijke vijanden, zoals parasieten (sluipwespen, sluipvliegen) en predatoren (vogels, kevers, roofwantsen) ontstaat uiteindelijk een biologisch evenwicht. De afgelopen jaren is echter gebleken dat dit evenwicht op bepaalde plaatsen niet wordt bereikt. Dit geldt met name in lanen met eiken, omdat daar onvoldoende natuurlijke vijanden van de rups aanwezig zijn. In bosranden met een natuurlijke ondergroei ontstaat eerder een vorm van biologisch evenwicht, waardoor de rupsen daar minder overlast veroorzaken.

Gezondheidsrisico's

De eikenprocessierups kan in hogere dichtheden een bedreiging vormen voor de menselijke gezondheid. De risico's worden veroorzaakt door de vrijkomende brandharen. Dit treedt op vanaf het derde larve stadium. Na contact met de brandharen kunnen klachten ontstaan zoals hevige jeuk en irritatie van de huid, de ogen en de luchtwegen. Er zijn vooral risico's in de periode dat de eikenprocessierupsen brandharen hebben (mei-juli) en bij de verdere verspreiding van deze brandharen door verwaaiing uit spinselnesten (juli-september), en uit oude lege nesten (hele jaar). De pijlvormige haren dringen met hun weerhaakjes gemakkelijk huid, ogen en luchtwegen binnen. Stoffen die daarbij vrijkomen roepen reacties op die lijken op allergische reacties. De reacties kunnen van persoon tot persoon sterk verschillen. Bij iemand die vaker met brandharen in contact komt, kan de reactie in heftigheid toenemen. De huidirritaties die binnen acht uur optreden zijn rood en pijnlijk en gaan gepaard met hevige jeuk, die tot twee weken kan aanhouden. Als de brandharen in de ogen komen, kan binnen enkele uren een rode, pijnlijke en jeukende zwelling optreden. Inademing van de brandharen kan leiden tot irritaties en ontstekingen van het slijmvlies van de neus, keel en luchtwegen. Daarnaast is bekend dat sommige mensen tegen bepaalde eiwitten die vrijkomen een specifieke allergische reactie kunnen ontwikkelen. De huidreacties treden dan sneller op en zijn ook heftiger van aard.

Belangrijk is dat elk contact met de rupsen en resten ervan wordt vermeden. Dit geldt tevens voor rupsrestanten of nesten uit voorgaande jaren, want 'oude' brandharen behouden meer dan vijf jaar hun schadelijke werking.

Uitvergroete brandharen met weerhaken (Alterra, Wageningen)

Landbouwhuisdieren

Ook voor (landbouw)huisdieren zijn er gezondheidsrisico's. Klachten kunnen optreden als bijvoorbeeld vee graast onder aangetaste eikenbomen of als gras en hooi afkomstig uit de directe nabijheid van aangetaste eiken als veevoer wordt gebruikt. Vooral paarden zijn zeer gevoelig voor brandharen. Voor percelen waar koeien, schapen of paarden grazen die grenzen aan wegen, lanen of lokaties met aangetaste bomen, wordt geadviseerd een zone van minstens 10-15 meter afstand tot de aangetaste eiken in acht te nemen. Afhankelijk van de windsnelheid, windrichting en de grootte van de eikenprocessierups populaties moet deze afstand nog groter zijn. Momenteel zijn hier geen gegevens over bekend. Ook kunnen honden door het happen in afgevallen rupsennesten ernstig letsel aan de mond en het mondslijmvlies krijgen.

Bemonstering hooi voor onderzoek naar besmetting met haren van eikenprocessierups (Alterra, Wageningen)

2. Stappenplan beheersing eikenprocessierups

Om te komen tot een effectief en verantwoord beheer van de eikenprocessierups is een stappenplan ontwikkeld. Het stappenplan biedt een handvat voor het maken van doordachte en afgewogen beheerkeuzen. Er worden drie stappen onderscheiden: de risico-inventarisatie, de monitoring en de beheersing. In de beslisboom wordt schematisch in beeld gebracht welke criteria leiden tot de keuze voor één van de beheermaatregelen.

Stap 1: Risico-inventarisatie

De eerste stap is het in kaart brengen van de risico's. Waar bevinden zich de voor de eikenprocessierups gevoelige beplantingen in het gebied? In welke gebieden zijn (veel) mensen aanwezig die in aanraking kunnen komen met de brandharen? Waar gelden op grond van ecologische doelstellingen beperkingen voor de inzet van bepaalde bestrijdingsmethoden tegen de eikenprocessierups?

Stap 1A: Aanwezigheid gevoelige beplantingen

De gevoeligste beplantingen zijn monoculturen van eiken, met name de inlandse zomereik, *Quercus robur*, en winteriek, *Quercus petraea*, Hongaarse eik, *Quercus frainetto*, maar ook andere eiken zoals de moeraseik, *Quercus palustris*, en de Amerikaanse eik, *Quercus rubra*, worden gekoloniseerd. De eikenprocessierups heeft voorkeur voor jongwas en halfwas eikenbomen langs wegen in een openlandschap met weinig andersoortige ondergroei. Solitaire eikenbomen kunnen ook door eikenprocessierups worden gekoloniseerd.

Stap 1B: Aanwezigheid van mensen

Het gezondheidsrisico is afhankelijk van de aanwezigheid van mensen. Indien op een bepaalde locatie veel mensen passeren of verblijven, of een gering aantal mensen langdurig aanwezig is (bijv. rondom woningen), is de kans op nadelige gezondheidseffecten groot. Indien de aanwezigheid van mensen beperkt is, is dit risico gering.

Stap 1C: Aanwezigheid van landbouwhuisdieren

Bij het grazen in weiden in de directe omgeving van met eikenprocessierups besmette eiken, kan vee problemen ondervinden.

I: Gebieden waar veel mensen komen of waar mensen langdurig verblijven:

- Rond winkelcentra, zorgcentra en ziekenhuizen, scholen en kinderdagverblijven;
- Nabij woningen, kantoren en werkplaatsen;
- Op drukke fiets- en wandelroutes;
- In de omgeving van haltes voor openbaar vervoer;
- Op campings, kampeerboerderijen en (intensieve) dagrecreatieterreinen, drukke parkeerterreinen

II: Gebieden met intensieve beweiding

- Bij boerderijen met (intensieve) beweiding;
- Bij maneges, kinderboerderijen.

III: Gebieden waar geen of weinig mensen komen:

- Bos- en natuurgebieden;
- Extensieve landbouwgebieden.

Stap 1D: Ecologische afweging

In deze leidraad wordt niet ingegaan op de mogelijke inzet van toegelaten chemische bestrijdingsmiddelen, omdat deze middelen niet als eerste keuze worden aangemerkt voor toepassing in de groene ruimte.

Indien de beheerder kiest voor bestrijding van de rups met een biologisch middel, worden onbedoeld ook andere vlindersoorten bestreden. De rupsen van dag- en nachtvlinders zijn gevoelig voor deze biologische bestrijdingsmiddelen. Alle beheerders zijn wettelijk verplicht om te voorkomen dat beschermde soorten schade ondervinden van de uitgevoerde bestrijding. Deze schade kan optreden bij beschermde soorten op de eik, in de ondergroei of op de bodem onder de boom. Beschermde soorten waarvan rupsen op en direct nabij eikenbomen leven in de periode dat eikenprocessierups aanwezig is, zijn het Donker pimperlblauwtje, de Bruine eikenpage, de Bosparelmoervlinder en het Bont dikkopje. Op de website van De Vlinderstichting en van sommige provincies worden verspreidingskaarten van de genoemde beschermde vlinders ter beschikking gesteld (zie 'Waar is meer informatie?'). Beheerders kunnen deze kaarten gebruiken voor hun ecologische afweging. Toepassing van biologische bestrijdingsmiddelen op plaatsen waar beschermde soorten vlinders voorkomen, is strafbaar in het kader van de Flora- en Fauna wet. Veel beheerders zien ook in andere gebieden (bijv. natuurgebieden, ecologische verbindingzones) af van het gebruik van biologische bestrijdingsmiddelen. Dit voorkomt ongewenste sterfte bij andere vlindersoorten.

Stap 2: Monitoring en registratie

Met monitoring bedoelen we het verzamelen van gegevens over aanwezigheid en aantallen van vlinders, eipakketten, rupsen en/of nesten van eikenprocessierups. Regelmatig actief inspecteren van eiken op de aanwezigheid van eipakketten, of rupsen en nesten is noodzakelijk om informatie te krijgen over de omvang van de verspreiding en de plaagdruk.

Op grond van deze informatie kan men een beslissing nemen ten aanzien van:

1. al of niet bestrijdingsmaatregelen uitvoeren;
2. optimale timing van de toepassing van de verschillende bestrijdingsmaatregelen;
3. evaluatie van de effectiviteit van de maatregelen om te beslissen over uitvoering van een vervolg maatregel.

Monitoring is met name van belang in die gebieden waar veel mensen komen of waar mensen langdurig verblijven. Tevens is het nuttig om informatie te hebben over het voorkomen van eikenprocessierups in de nabijgelegen natuurgebieden om de risico's voor aangrenzende bewoonde gebieden te kunnen inschatten. Hieronder worden de verschillende waarnemingsmomenten besproken, beginnend bij het seizoen van de eikenprocessievlinder.

A Vallen Toepassing van lichtvallen in juli, augustus en september om vlinders te vangen is een hulpmiddel om een schatting te krijgen van de aantallen aanwezige (vrouwelijke) vlinders en dus toekomstige eipakketten. Feromoonvallen, die alleen mannetjes vangen, kunnen gebruikt worden voor inschatting van de populatie. De mannetjes kunnen grote afstanden overbruggen. Een verband tussen vangsten van mannetjes in feromoonvallen en de populatiedruk het volgende jaar moet nog onderzocht worden. Het voorkomen van een populatie van eikenprocessierups kan voornamelijk alleen worden aangetoond door het aanwezig zijn van de vrouwtjes in de lichtvallen.

B Nacontrole Het registreren van de vindplaatsen in het beheersgebied door de verantwoordelijke instantie is van belang voor het opbouwen van informatie over de verspreiding van de rups in het gebied over de jaren heen. Deze informatie dient tevens het volgende jaar ter ondersteuning bij het doen van nieuwe waarnemingen. Door de nacontrole van de bomen gedurende het winterseizoen, met name inspectie op aanwezige oude nesten in combinatie met gegevens over de uitgevoerde bestrijdingsmaatregelen, wordt de verwachte plaagdruk van het daarop volgende jaar in beeld gebracht.

C Ei uitkomst In het voorjaar (maart) wordt één boom met eipakketten gelokaliseerd en deze wordt wekelijks op uitkomst van de eerste stadium rupsen geïnspecteerd. Men krijgt zo lokaal informatie over het tijdstip van ei uitkomst en in combinatie met temperatuurgegevens is timing van de ontwikkeling van de stadia die gevoelig zijn voor bespuiting mogelijk. Ook krijgt men informatie over de overleving van de eipakketten. Ongunstige winteromstandigheden kunnen de overleving nadelig beïnvloeden.

Een andere methode is takken met eipakketten in maart verzamelen en deze in water zetten op een gemakkelijk waarneembare plek met vergelijkbare klimaatsomstandigheden en inspecteren op ei uitkomst.

D Plaagdruk tijdens het seizoen De beslissing om en op welke manier beheersmaatregelen uit te voeren wordt bepaald door:

- inschatting van de plaagdruk volgens A), B) en C).
  - overleving van de jonge rupsen gedurende de eerste twee weken na ei uitkomst.
- Tijdens het seizoen is een beslissing op al dan niet ingrijpen te baseren op een indicatie van hoge versus lage plaagdruk. Van belang zijn de omvang van de nesten en hun aantal. Vaste criteria zijn hiervoor nog niet ontwikkeld en de inschatting wordt momenteel gebaseerd op individuele kennis en ervaring. Indicatief kan zijn het aantal nesten onder de eerste takaanzet. Indien per 10 bomen onder de eerste takaanzet meer dan 5 nesten (grootte van een tennisbal) en/of 1 nest of meer met de grootte van een voetbal worden waargenomen, dan is de verwachte plaagdruk groot. De verwachte plaagdruk is gering als er minder nesten zijn.

E Controle effectiviteit bestrijding Na uitvoering van bestrijdingsmaatregelen, of dit nu bespuitingen, branden of zuigen betreft, zal men de effectiviteit van de behandeling moeten controleren door monitoring uit te voeren. Zonodig zal een vervolgbehandeling moeten worden uitgevoerd. Een bestrijding is effectief wanneer een populatie beperkt blijft tot enkele kleine (tennisbal grootte) nesten. Een 100% doding is niet haalbaar.

F Uitwisselen van ervaring en gegevens Overleg met instanties (buur gemeenten, rijkswaterstaat, provincie, waterschap, natuurorganisaties, etc.) die naburige gebieden beheren, is uiterst noodzakelijk. Alleen op deze manier krijgt men een duidelijk beeld van de problematiek en kan men ervaring uitwisselen. Eikenprocessierups trekt zich niets aan van (gemeente-/ land-)grenzen.

Beslissing 1 Als monitoring onder A), B) en C) uitwijst dat de verwachte plaagdruk groot is, kan bestrijding met een biologisch middel worden overwogen. Dan kan de bestrijding gericht en in een vroegtijdig stadium plaatsvinden, zodat men de overlast ruim voor is. Voordat een bespuiting wordt uitgevoerd, moet men een goed beeld hebben waar daadwerkelijk de eikenprocessierups aanwezig is en of het hier gaat om gebieden waar veel mensen komen en bovendien beschermde vlindersoorten niet voorkomen. Indien beschermde vlindersoorten aanwezig zijn, kan zelfs een bestrijding door middel van bespuiting met een biologisch middel op basis van *Bacillus thuringiensis* niet plaatsvinden, in het kader van de Flora en Faunawet.

Beslissing 2 Monitoring en registratie van de nieuwe nesten is noodzakelijk als evaluatie van de uitgevoerde biologische bestrijding en als inventarisatie van de plaatsen waar al of niet thermisch of mechanisch moet worden bestreden. De inventarisatie van de aantallen en grootte van de nesten in eind mei- begin juni wordt gebruikt bij de planning van de thermische (branden) en/of mechanische (zuigen) bestrijding. Voor de biologische bestrijding is het dan te laat.

Registratie van waarnemingen in een logboek of database is noodzakelijk om een compleet beeld te krijgen van locaties met bomen waar de verwachte plaagdruk groot is en waar maatregelen dus nodig zijn (zie Tabel 1). Het is aan te bevelen om de instantie die de bestrijding uitvoert ook gelijktijdig monitoringformulieren in te laten vullen.

Voor een goede inschatting van de plaagdruk worden naast de gegevens van het afgelopen jaar, bij voorkeur ook gegevens van daaraan voorafgaande jaren gebruikt. Hierdoor wordt in beeld gebracht welke beplantingen zelden of nooit en welke met een zekere regelmaat door de eikenprocessierups worden aangetast. Tevens kan informatie over aanwezigheid van eikenprocessierups worden verwerkt in GIS plattegronden van beheersgebieden of met behulp van Google Earth. Het wordt aanbevolen om verspreidingskaarten in PDF formaat op de website te plaatsen.

Tabel 1. Voorbeeld van relevante informatie voor logboek of database over het voorkomen en bestrijden van eikenprocessierups

Wegnr/ N nummer	Weg benaming	Hm/ huisnr/ Lantaarn paalnr punt Van tot	N.P.A. L M R ¹	Lengte km	Boom Hoogte m	Maatregel ²	Uitvoering Datum uur	Weer °C wind	Actie 1ste/2e/3e	Omschrijven Aantal rupsen/ nesten

¹ links, midden of rechts

² bespuiting (middel), branden, zuigen

Stap 3: Beheersing

De beheerder moet eerst een beslissing nemen of er wel of niet moet worden ingegrepen. Zo ja, dan heeft hij keuze uit enkele methoden om de overlast van de eikenprocessierups te beheersen. De keuze van methode is afhankelijk van de resultaten van de risico-inventarisatie en de monitoring.

- I Niets doen
- II Waarschuwen van het publiek
- III Afsluiten van het aangetaste gebied
- IV Biologische bestrijding (spuiten van *Bacillus thuringiensis*)
- V Mechanische bestrijding: zuigen
- VI Thermische bestrijding: branden
- VII Combinatie van toepassingen

In deze leidraad wordt niet ingegaan op de mogelijke inzet van toegelaten chemische bestrijdingsmiddelen.

Deze middelen zijn minder selectief dan de biologische middelen die voorhanden zijn. Inzet van chemische middelen kan op (middel)lange termijn contraproductief zijn, omdat ook natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups worden aangetast. Bovendien sluit dit niet aan op het overheidsbeleid om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de groene ruimte zoveel mogelijk te beperken.

I Niets doen

Deze maatregel kan worden getroffen indien er een lage plaagdruk is in gebieden met weinig mensen, zoals veel bos- en natuurgebieden. Hou wel rekening met kampeerterreinen, fiets- en wandelroutes en evenementen die periodiek of eenmalig in een gebied worden georganiseerd.

II Waarschuwen van het publiek

Met deze maatregel kan worden volstaan indien er in gebieden waar weinig mensen komen, sprake is van een hoge plaagdruk. Uit het oogpunt van zorgplicht waarschuwt de terreinbeheerder betrokkenen en het publiek. De keuze bestaat uit tijdelijke bebording, websites, berichtgeving in de lokale media of een combinatie hiervan. Zie verder bij communicatie.

III Afsluiten van een aangetast gebied

Bij een hoge plaagdruk moeten delen van bos- en natuurgebieden tijdelijk worden afgesloten. Ook is het noodzakelijk om een beperkt deel van het gebied af te sluiten gedurende de uitvoering van een bestrijding van de eikenprocessierups. Zo kan men ook toeristische fietsroutes tijdelijk omleiden.

IV Biologische bestrijding (spuiten van preparaten op basis van *Bacillus thuringiensis* Bt) (april - mei)

De bladbespuiting met een biologisch bestrijdingsmiddel tegen eikenprocessierups moet worden uitgevoerd als de rups in het tweede tot en met het derde larvale stadium is. Een goede monitoring vooraf is noodzakelijk om vast te stellen wanneer de eipakketten uitkomen. In een periode van ongeveer vijf tot zes weken na ei uitkomst zijn de rupsen gevoelig voor een bespuiting. Ook rupsen van het vierde tot zesde stadium kunnen nog gedood worden bij opname van het middel, maar zij zijn er ongevoeliger voor en het middel is dus veel minder effectief. Beperking van de overlast wordt niet bereikt aangezien de aanwezige brandharen door een bespuiting extra worden verspreid. Bovendien is de bladkroon te dicht om nog een goede bedekking te krijgen van het bladoppervlak in de periode dat deze rupsen aanwezig zijn.

De bespuiting kan het beste plaatsvinden bij een bladontplooiing vanaf 50%. De rupsen moeten het bespoten blad binnenkrijgen om gedood te worden. Bespuiting van de rupsen zelf heeft geen doding tot gevolg. De bestrijding kan het beste worden uitgevoerd door een luchtondersteunde nevelbespuiting met een bacteriepreparaat (Tabel 2). Hierdoor vormen zich kleine druppeltjes die gelijkmatig over het blad verdeeld worden. Het is van belang niet alleen de buitenste laag van de kroon te bespuiten maar ook de binnenste laag. In de praktijk wordt gewerkt met een elektrostatische laadunit, waardoor een beperking van de drift wordt bereikt en een gunstiger druppelspectrum ontstaat, waardoor een goede druppelverdeling over het blad plaatsvindt. Hierdoor wordt de kans op vraat van blad met middel vergroot.

Gebruik bomennevelspuit (Gemeente Sittard-Geleen/Leon van de Heuvel)

Een tijdig uitgevoerde eenmalige bespuiting is in beplantingen lager dan 25 meter voldoende om een effectieve doding te krijgen. Bij bomen > 25 meter en in haardgebieden¹ dient de behandeling herhaald te worden binnen ca. 10 dagen na de eerste behandeling, tenzij monitoring uitwijst dat de rupsen in voldoende mate gedood zijn. Het biologische middel is gevoelig voor afspoeling door regen, UV-licht. Het verdient aanbeveling de spuitbehandeling uit te voeren op dagen waarbij overdag een temperatuur van minimaal ca. 15°C wordt bereikt. Daarbij mag er niet teveel wind staan (minder dan 3 m per seconde) ter beperking van drift. De behandelingen kunnen eveneens 's nachts worden uitgevoerd (minder mensen aanwezig; relatief windstil). Milieuhygiënisch zijn spuitkorrels gebruiksvriendelijker dan spuitpoeders, omdat deze beter vermengen met water.

Tabel 2. Toegelaten formuleringen bacteriepreparaten met *Bacillus thuringiensis* (Bt)

Merknaam (toelatingsnummer)	Concentratie (actieve eenheden/mg)	Dosering (g/100 liter)	Aard
DELFIN (10944N)	32.000	50	Spuitkorrel
DiPel WP (5845N)	16.000	100	Spuitpoeder
DiPel ES (11425N)	17.600	90 ml	Suspensieconcentraat
Scutello (11420N)	16.000	100	Spuitpoeder
Scutello L (11695N)	17.600	90 ml	Suspensieconcentraat
Turex 50 WP(11702N)	25.000	50	Spuitpoeder
Xen Tari WG(12437N)	15.000	100	Spuitkorrel

V Mechanische bestrijding: zuigen (mei-juni-juli-augustus rupsen en rupsennesten)

De inzet van een mesttank (voor 1/4 gevuld met water) die is voorzien van een vacuümpomp is een goede methode om grotere hoeveelheden rupsen en nesten op te zuigen. Door een kleine aanpassing aan de zuigmond (verkleining aanzuigmond, flexibele slang en kunststof zuigbuis met afsluitbare klep), kunnen deze mesttanks op een effectieve wijze worden ingezet. Na het zuigen moeten de verwijderde rupsrestanten als bedrijfsafval worden verbrand of gestort. Het ledigen van de tank dient op een geschikte plaats te geschieden (zie paragraaf 'Opruimen van rupsrestanten').

Er zijn ook "stofzuigers" op de markt waarbij de rupsen en nesten "droog" worden opgezogen in zakken. De lucht die hierbij wordt aangezogen en door de stofzuiger wordt uitgeblazen wordt gefilterd bij voorkeur met een filter met een maaswijdte van 100 µm, waardoor haren niet in de atmosfeer terecht komen. De zakken, afgesloten met een deksel ter voorkoming van het vrijkomen van haren, moeten via aparte procesgang worden aangeboden bij de afvalverbranding (zie Hoofdstuk 4. Opruimen Rupsrestanten).

Ook bij handmatig verwijderen van nesten in zakken, moeten deze via aparte procesgang worden aangeboden bij de afvalverbranding.

Men dient te controleren of de aantallen rupsen voldoende zijn afgenomen en indien noodzakelijk de behandeling een aantal malen te herhalen om te voorkomen dat rupsen die later afdalen alsnog overlast veroorzaken.

VI Thermische bestrijding: branden (mei-juni-juli)

Zodra de rupsen zich op de stam van de boom verzamelen, kan men beginnen met het wegbranden van de rupsen. Hierbij dient de vlam nooit loodrecht op de stam te worden gericht, maar meer gelijkmatig te worden bewogen evenwijdig aan de stam. Het verdient aanbeveling zo hoog mogelijk te beginnen en van boven naar beneden te werken. Zoveel mogelijk branden met het gele deel van de vlam en de gevallen rupsen nabranden. Opgelet dient te worden voor verwaaiing van de brandharen door de wervelende warme lucht en voor bermbranden. Gebruik bij het branden voor dit doel uitgeruste en te verlengen propaanbranders. Het verwijderen van spinselnesten kan eveneens door branden worden uitgevoerd, maar hierbij kunnen door de wervelende warme lucht veel haren in de atmosfeer vrijkomen.

¹ Een haardgebied is een gebied met een zeer zware aantasting; een haardgebied laat zich herkennen bij de monitoring van de rupsennesten, indien oude rupsennesten in elke boom volop aanwezig zijn.

Nacontrole van de effectiviteit van de behandeling is nodig en indien noodzakelijk een aantal keren te herhalen. Branden bij jongwas bomen wordt afgeraden vanwege de kans op bastbeschadiging.

Nadeel van deze methode van het verbranden van de rupsen is de grote hoeveelheid brandharen die vrijkomen in de atmosfeer door de thermische activiteit. Tevens blijven rupsrestanten onder de bomen in de wegberm achter, die nog aanleiding tot overlast kunnen geven.

Afgebrande rupsrestanten in de berm (PD, Wageningen)

VII Combinatie van zuigen en verbranden

Nieuw is het “rupsencrematorium”. Door middel van zuigen komen de rupsen via een voorraadmok in een verbrandingsoven terecht waar zij bij een temperatuur van ongeveer 600°C met infraroodstraling verbrand worden. Het is aannemelijk dat de asresten bij verbranding onder deze omstandigheden geen schadelijke haren meer bevatten en speciale afvalverwerking is hierbij niet meer noodzakelijk. In 2007 werden de eerste ervaringen met de Parasite Hit® opgedaan. Ook hier wordt de aangezogen lucht via filters van 100 µm afgevoerd om het in de atmosfeer vrijkomen van haren te voorkomen.

De overblijvende asresten moeten als bedrijfsafval worden gestort op een erkende stortplaats.

Aan de hand van de beslisfactoren in tabel 3 kan de beheerder met behulp van de risico-inventarisatie én de resultaten van de monitoring een juiste keuze maken uit de maatregel(en) waarmee de eikenprocessierups wordt bestreden.

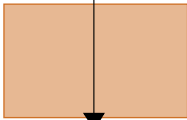

Combinatie van zuigen en branden met de Parasite Hit (WUR-Alterra)

Tabel 3. Relevante beslisfactoren bij de verschillende bestrijdingsmethoden

Bestrijdingsmethode	Relevante beslisfactoren
<p>Biologische bestrijding Half -eind april tot eind mei <i>rupsen</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Monitoring van uitkomst eipakketten en van rupsen gedurende het beginnend seizoen - Toepassen indien de verwachte plaagdruk groot is in bomen > 8 m en in haardgebieden in alle bomen en weersomstandigheden na ei uitkomst gunstig zijn voor overleving rupsen - Toepassen bij 50-70% bladontplooïing - Nacontrole effectiviteit uitvoeren en eventueel behandeling 1x herhalen - Niet toepassen in gebieden waar geen of weinig mensen komen - Niet toepassen in gebieden waar kwetsbare beschermde vlinders voorkomen. Deze gebieden zijn op kaarten aangegeven. - Niet toepassen indien eigen ecologische doelstellingen prevaleren (zie risico-inventarisatie) - Niet toepassen in grondwaterbeschermingsgebieden - Geen afvoer van rupsrestanten nodig
<p>Zuigen Mei - augustus <i>rupsen en nesten</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - In alle gebieden toe te passen - Monitoring van rupsen/nesten voorafgaand aan en gedurende het plaagseizoen - Nacontrole effectiviteit uitvoeren en eventueel behandeling herhalen - Afvoer van rupsrestanten noodzakelijk - Let op de juiste verwerking van rupsrestanten volgens regelgeving (zie Opruimen van rupsrestanten) - Bij gebruik Parasite Hit® afval verwerken als bedrijfsafval
<p>Branden Mei – juli <i>rupsen en nesten</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - In alle gebieden toe te passen, niet op jongwas bomen - Monitoring van rupsen/nesten voorafgaand en gedurende het plaagseizoen - Nacontrole effectiviteit uitvoeren en eventueel behandeling herhalen - Let op verwaaiing brandharen bij uitvoering - Let op veiligheidsmaatregelen, voorkom bermbranden - Let op verbrande rupsrestanten in berm en bermmaaisel

SCHEMA BEHEERSING EIKENPROCESSIERUPS

Plaagdruk	PLAAGDRUK GERING*		PLAAGDRUK HOOG*		
Overlast risico	Weinig mensen/ niet langdurig aanwezig	Veel mensen en/of langdurig aanwezig	Weinig mensen/ niet langdurig aanwezig	Veel mensen en/of langdurig aanwezig	
Maatregel	Niets doen	Niets doen/ Waarschuwen	Waarschuwen of Afsluiten of Zuigen/branden**	Zuigen/branden Herhalen	Biologische bestrijding
Periode		eind mei-eind juli	eind mei-eind juli (**eind mei-augustus)	eind mei-augustus	tot 25 m hoogte 1x >25 m 1x of 2x eind april-eind mei
Monitoring	rupsen/nesten	rupsen/nesten	rupsen/nesten	rupsen/nesten (eipakketten)	rupsen (eipakketten)

 Ecologische afweging: niet toepassen bij aanwezigheid beschermde vlindersoorten

* Plaagdruk groot of gering bepalen aan de hand van:

- Aantallen oude nesten voorgaande najaar
- Overlast meldingen voorgaande jaar
- Plaagdruk aangrenzende gebieden voorgaande jaar
- Methoden en intensiteit van bestrijden voorgaande jaar
- Vlindervangsten voorgaande jaar
- Weersomstandigheden april
- Waarnemingen rupsen/nesten in seizoen
- Overlast meldingen in seizoen

3. Voorzorgsmaatregelen

Bij de uitvoering van de verschillende maatregelen dienen de algemene veiligheids- en voorzorgsmaatregelen in acht te worden genomen.

Gezondheidsklachten

Bij irritaties van de huid stopt de medewerker met bestrijding van de eikenprocessierups. Ook bij andere werkzaamheden aan de eik (bijv. snoeien) moet hierop worden toegezien. Bij ernstige klachten dient men tijdig de huis- of bedrijfsarts te consulteren. Verzachtende zalf op basis van menthol en oogspoelvoeistof dient in ehbo toebehoren aanwezig te zijn.

Verkeersmaatregelen

Bij alle werkzaamheden moeten de gangbare verkeersmaatregelen in acht worden genomen (conform CROW 96a en b).

Het verdient aanbeveling een bordje op de trekker te plaatsen waarin de werkzaamheden worden uitgelegd (bijv. 'biologische bestrijding' of 'bestrijding eikenprocessierups'). Zorg dat bij werkzaamheden langs de openbare wegen deze voor burgers duidelijk zichtbaar zijn aangegeven, zodat zij niet ongewenst in aanraking komen met de spuitnevel of met bij de werkzaamheden vrijkomende brandharen. Soms zal het noodzakelijk zijn het weggedeelte waar de werkzaamheden worden uitgevoerd tijdelijk af te sluiten.

Bij de tijdsplanning van de bestrijding dient rekening gehouden te worden met de drukte in verschillende gebieden. Op drukke tijden worden zo min mogelijk bestrijdingswerkzaamheden uitgevoerd om risico's voor de gezondheid zoveel mogelijk uit te sluiten.

Waarschuwen van het publiek

In gebieden met hoge plaagdruk, waar weinig mensen komen dient de terreinbeheerder, uit oogpunt van zorgplicht, betrokkenen en het publiek te waarschuwen. De keuze bestaat uit tijdelijke bebording, websites, berichtgeving in de lokale media of een combinatie hiervan. Zie verder bij communicatie.

Een voorbeeld van volledig onbeschermd werken. Zo moet het dus niet (Kuppen Boomverzorging, Mill)

Spuiten met een biologisch middel

Het uitgangspunt is om alleen daar waar mensen wonen en recreëren én sprake is van een hoge plaagdruk van eikenprocessierups, deze te bestrijden op een wijze waarbij minimale schade wordt toegebracht aan de ecologische kwaliteit van bomen en leefgebieden. Degene, die de spuitwerkzaamheden verricht, dient in het bezit te zijn van de juiste licenties. De bestrijding wordt uitgevoerd door een nevelbespuiting met een bacteriepreparaat ter bestrijding van eikenprocessierups in het eerste, tweede en derde larvale stadium. In verband met de verneveling, de mogelijke drift van het bestrijdingsmiddel en de eventuele verwaaiing van brandharen van de rups dient voorkomen te worden dat personen en dieren/vee worden blootgesteld aan de spuitnevel.

In het kader van de zorgplicht (Wet milieubeheer art. 10.1), hebben groenbeheerders zoals gemeenten, provincies een verplichting om omwonenden en voorbijgangers op de hoogte te brengen waar en wanneer gespoten zal gaan worden met (biologische) bestrijdingsmiddelen. Omwonenden en voorbijgangers kunnen zo tijdig voorzorgsmaatregelen nemen voor wat betreft henzelf en dieren/vee, zoals het op afstand houden van grazende dieren in de nabijheid van aangetaste eikenbomen. Bij het spuiten van de jonge rupsen is er doorgaans geen contact met brandharen. Voor het spuiten gebruikt men een trekker met een (bomen)nevelspuit. Bij het mengen en toepassen van de spuitvloeistof dient gebruik te worden gemaakt van een spuitoverall, adembescherming, een volgelaatsmasker, geschikte handschoenen. Deze voorschriften zijn wettelijk geregeld. De spuitmachine dient voorzien te zijn van een elektrische vloeistofafsluiter, zodat de toevoer van spuitmiddel onmiddellijk kan worden afgesloten als er voorbijgangers passeren. De trekker dient te zijn voorzien van een overdrukcabine met koolstoffilters, zodat spuitvloeistof niet kan binnendringen.

Zuigen

Bij zuigen, maar ook bij het lossen van de rupsrestanten uit de giertank, wordt gewerkt met een overdrukmasker met motoraangedreven luchttoevoer en P3 filter, wegwerp overalls, wegwerphandschoenen (meerdere paren per dag), dikke overhandschoenen (één paar per dag), laarzen.

Branden

Bij branden dient te worden gewerkt met een leren overdrukmasker met motoraangedreven luchttoevoer en P3 filter, brandwerende wegwerpooveralls, brandvertragende onderkleding, wegwerphandschoenen (meerdere paren per dag), leren overhandschoenen (één paar per dag), laarzen, brandblusser.

Andere werkzaamheden in en onder eiken

Bij werkzaamheden in en onder bomen waarin zich brandharen en/of oude nesten van eikenprocessierups kunnen bevinden, moet de nodige voorzichtigheid in acht worden genomen. Snoeiwerk in dergelijke bomen wordt bij voorkeur in de bladloze periode uitgevoerd. Daarnaast moet men ook bij maaiwerkzaamheden onder bomen gedurende het seizoen alert blijven. Ook besmet bermaaisel kan een risico opleveren.

Kaalgevreten eiken omgeving Stramproy 2007 (PD,Wageningen)

4. Opruimen van rupsrestanten

Bij zuigen in een giertank komen rupsrestanten vrij, bestaande uit rupsen, brandharen, uitwerpselen en spinsel, vermengd met water. Deze rupsrestanten vormen een afvalstof in de zin van de Wet Milieubeheer. De rupsrestanten kunnen worden aangeboden aan een reguliere stortplaats. In sommige provincies bestaat onder voorwaarden de mogelijkheid om ontheffing te krijgen om de rupsrestanten in de bodem te brengen buiten een inrichting (als bedoeld in de Wet Milieubeheer). Deze wordt niet verleend als de bestrijding van de eikenprocessierups met chemische middelen is uitgevoerd.

Voor het verlenen van een ontheffing voor het in de bodem brengen buiten een inrichting zijn Gedeputeerde Staten het bevoegd gezag.

Het is aan te raden u tijdig te laten informeren over de precieze regeling, zoals deze in uw provincie toegepast wordt. Indien een ontheffing van het stortverbod noodzakelijk is, moet de ontheffing in sommige provincies in het najaar van het voorgaande jaar reeds zijn aangevraagd om tijdig de ontheffing te kunnen krijgen.

Asresten moeten als bedrijfsafval worden aangeboden aan reguliere stortplaatsen. De zuigzakken moeten aangeboden worden aan een afvalverbranding, onder voorwaarde dat ze niet via de afvalverzamelbunker, noch door een grijper, direct in de oven worden gebracht. Ook kunnen ze worden aangeboden aan een crematorium. In ieder geval moet worden voorkomen dat de zakken beschadigen, waardoor de brandharen alsnog kunnen worden verspreid.

Algemene aanbevelingen en eisen die worden gesteld

aan het storten van rupsrestanten verzameld in tank:

- gebruik zoveel mogelijk een stortlocatie binnen een bestaande inrichting, waar storten is toegestaan
- het in de bodem brengen van rupsrestanten is niet toegestaan in een grondwaterbeschermingsgebied
- maak een kuil (diepte 1,5 tot 2 m) op een voor publiek niet toegankelijke plaats, bij voorkeur in een zandige bodem
- de bodem van de kuil moet boven het niveau van het grondwater liggen
- de kuil mag tijdens de werkzaamheden en gedurende een periode van zes tot acht jaar daarna niet toegankelijk zijn voor onbevoegden
- dek de kuil tussentijds af
- dek de kuil na het seizoen af met een laag grond van minimaal 50 cm
- leg de locatie van de kuil zodanig vast in een systeem dat deze ook na acht jaar is terug te vinden.

5. Communicatie

Bij de communicatie zijn de volgende doelgroepen van belang:

- bevolking en bezoekers;
- beheerders/veehouders van aangrenzende terreinen;
- particuliere eigenaren van bomen;
- interne communicatie.

Bevolking en bezoekers

In de periode dat de eikenprocessierups actief is, dient op verschillende tijdstippen aandacht te worden gegeven aan communicatie en voorlichting:

- vlak voor en tijdens de periode van de eerste mogelijke bestrijding door spuiten (vanaf ca. half april-begin mei);
- vlak voor het derde larvale stadium, wanneer de brandharen overlast kunnen gaan veroorzaken;
- in de periode dat brandharen uit rupsennesten overlast kunnen geven;
- tijdens het zuigen en branden.

De communicatie dient regelmatig te worden herhaald.

De voorlichting dient te gaan over:

- wat de eikenprocessierups precies is;
- welke maatregelen in het kader van de beheersing worden getroffen;
- hoe gezondheidsklachten zijn te voorkómen;
- hoe te handelen bij het optreden van gezondheidsklachten;
- waar overlast kan worden gemeld en waar informatie te verkrijgen is.
- wat zijn de risico's voor de veehouderij (besmet hooi).

Communiceer indien nodig via meerdere kanalen:

- algemene media voor de voorlichting zijn bij voorkeur de huis-aan-huisbladen, lokale/regionale TV en internet, en via actieve verspreiding van publieksfolders;
- informatieborden bij de ingang van terreinen. Inlichtingen over publieksfolders en informatieborden kunt u inwinnen bij de contactpersonen, zie onder 'Waar is meer informatie?'

Overige tips:

- bespreek het onderwerp in wijkoverleg, dorpsraad, etc.;
- informeer scholen en kinderdagverblijven;
- informeer georganiseerde gebruikersgroepen, zoals fiets- en wandelclubs, ruiterverenigingen, hengelsportverenigingen, etc.;
- informeer organisatoren van evenementen (bijv. wandel- en fietstochten), agrariërs, etc.;
- bespreek het onderwerp met lokale natuur- en milieubeschermingsorganisaties.

Beheerders van aangrenzende terreinen

Regulier overleg met andere betrokken beheerders in de regio (gemeenten, provincie, rijkswaterstaat, waterschappen, natuurorganisaties, particuliere terreinbezitters, buitenlandse organisaties in de euregio, etc.) wordt sterk aanbevolen.

Elkaar informeren over de situatie en afstemming over de aanpak vergroot de kennis en draagt bij tot een effectievere signalering en uitvoering van maatregelen.

Samenwerking bij de bestrijding kan leiden tot een effectieve aanpak op de middellange termijn, en bijv. bij de inhuur van aannemers tot daadwerkelijke kostenbesparing op de korte termijn.

Particuliere bomenbezitters

Particulieren die eigenaar zijn van met eikenprocessierups besmette bomen, zijn zelf verantwoordelijk voor de bestrijding. Het bestrijden van de rupsen door particulieren wordt afgeraden, zeker wanneer dit ondeskundig gebeurt. Aan de beheerders wordt geadviseerd om ook bij aangrenzende particulieren (eventueel tegen een vergoeding) de rupsen te bestrijden.

Interne communicatie

Het is van groot belang dat de eigen medewerkers goed op de hoogte zijn van het beleid van de organisatie en de toe te passen voorzorgsmaatregelen.

Uiteraard moeten zij in staat zijn de monitoring en de bestrijding adequaat uit te voeren. Daarnaast is het belangrijk dat intern bekend is hoe om te gaan met meldingen van burgers of derden m.b.t. de aanwezigheid van de eikenprocessierups en met meldingen van gezondheidsklachten.

Medewerkers die nog niet eerder met de eikenprocessierups te maken hebben gehad, moeten goed geïnstrueerd worden. Dit kan bijvoorbeeld door een cursus te organiseren voor het uitvoerend personeel.

6. Waar is meer informatie?

Op de website www.minlnv.nl/eikenprocessierups is de meest actuele informatie over de eikenprocessierups voor instanties samengebracht.

U vindt hier alle relevante informatie en links over de rups samengevoegd.

Op de websites van de provincies is informatie te vinden over afvalverwerking, en overige regelgeving en actualiteiten:

www.brabant.nl/eikenprocessierups

www.gelderland.nl/milieuklachten

Op de website van De Vlinderstichting zijn de verspreidingskaarten van de beschermde vlindersoorten beschikbaar:

www.vlinderstichting.nl/eikenprocessierups

Meldingen van ei- uitkomst of waarnemingen van rupsen/nesten kunnen worden doorgegeven aan pd.info@minlnv.nl of www.natuurkalender.nl

Voor vragen over het algemene beleid met betrekking tot de beheersing en bestrijding van eikenprocessierups kunt u terecht bij het Aanspreekpunt Eikenprocessierups, Plantenziektenkundige Dienst Wageningen tel.:0317-496805 of via e mail pd.info@minlnv.nl.

Voor vragen over eikenprocessierups gerelateerde gezondheidsklachten kunt u terecht bij uw regionale GGD. Op <http://www.ggd.nl/kennisnet/inkaart/regio.asp?postcode> kunt u de GGD in uw regio vinden.

Voor nadere informatie kunt u ook terecht bij Bureau Gezondheid, Milieu en Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland in Tilburg (0900-3686868).

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

